

De prijs dezer Courant, die geregeld vijfmaal 'sweeks wordt uitgegeven, en wel op Zondag, Dingsdag, Woensdag, Donderdag en Zaterdag, is f 5 in de drie maanden. —

WOENSDAG 11 AUGUSTUS.

De prijs der Advertentiën is, van een tot vijf regels f 1.00, en voor elken regel daarboven 20 centen, behalve 35 centen zegelregt, voor elke plaatsing.

Buitenlandsche berigten.

TURKIJE.

Konstantinopel, 21 juli. De amedschi *Mumtaz-effendi* is tot de waardigheid van *musteschan* verheven, en de zoon van *Arif-pacha*, president van den rijksraad, *Akif-bey*, provisioneel tot charidschie *kiatibi*, secretaris bij het departement van buitenlandsche zaken, benoemd geworden, in plaats van *Medem-effendi*, die *Hedschid-pacha* naar Parijs vergezelt.

— Den 19den dezer heeft de tot minister van buitenlandsche zaken benoemde koninklijk Grieksche ministerresident, de heer *Christides*, zijn afscheidsbezoek bij de Porte afgelegd en den heer *Archiropulo* als zaakgelastigde voorgesteld.

— Hoewel zich in de quarantaine van *Kuleli* nog maals twee pestgevallen, ten gevolge der uit *Alexandrië* aangekomen koopvaardijochepen, hebben voorgedaan, zoo is toch de algemeene gezondheids-toestand in de hoofdstad daardoor niet in gevaar gebracht. In den omtrek van *Erzerum* hebben onlangs eenige pestgevallen plaats gehad, welke de gezondheids-commissiën hebben aangespoord overtuigd, de noodige zuiverings- en voorzigtigheidsmaatregelen te nemen. De uit *Trebisoude* aankomende stoombooten worden dien ten gevolge aan een streng onderzoek onderworpen.

EGYPTE.

Alexandrië, 19 juli. De last van den sultan aan *Mehemed-Ali*, troepen op zijne (des sultans) kosten naar den *Hedschas* tot bevrediging van die streken te zenden, verwekte hier eenige sensatie. Men beschouwt het als een nieuw bewijs, dat de Engelsche diplomatie door die van eene andere mogendheid weder overvleugeld wordt. Niets kon der eerezuchtige plannen des onderkoning gunstiger voorkomen. Hij verkreeg tegelijk de vergunning zich voor zijne uitgaven uit de schatkist der porte schadeloos te stellen, hetgeen ook bereids met de laatste Fransche stoomboot voor de son van twee millioen piasters geschiedde. *Kurschid-pacha* kan als bestuurder der onderneming beschouwd worden. Het berigt van de schitterende ontvangst van *Said-bey* te Konstantinopel verheugde het hof zoowel als de geheele stad. Klachtig gewoog waren de geruchten die hieromtrent in omloop waren; b. v. dat de onderkoning door den grooten heer naar Konstantinopel geroepen was, om de teugels van het bewind op te vatten en door zijne energie het vermolmd gebouw des zinkenden rijks te ondersteunen. De overste *Napier* bevindt zich te *Alexandrië*, zonder tot heden iets uitgevoerd te hebben. De pest is inderdaad nog hier.

— Een volledige staat der pestgevallen, welke van af half december 1840 tot het einde der verloopene maand juni in *Alexandrië* en omstreken geconstateerd zijn, ligt voor ons: 1485 personen werden door de pest aangegegrepen, waarvan de helft, namelijk 742, bij de aangifte aan de gezondheids-commissiën reeds dood waren, van de overige 742, welke deels in het ziekenhuis gezonden, deels in de respectieve woningen gelaten werden, stierven 357, terwijl 324 genezen en 62 aan de betere hand zijn. Op de vloot en onder de soldaten, alsmede onder de in ellendige hutten wonende *Fellahs*, vertoonden zich de meeste gevallen. Van 41 besmette Europeërs (meest *Malthezen*) genazen 9. Als geen geneesheer zijnde bepaal ik mij bij deze opgaven, mij slechts de aanmerking verzoovende dat het opgegeven getal besmetten zeker veel te laag moet zijn, dewijl in de harems en onder *Fellahs* gevallen voorkomen, welke, wanneer de personen niet openbaar gemaakt worden, daar de *Malthezen* zich zoo veel mogelijk voor de gezondheids-commissiën verbergen.

SYRIE.

(Uittreksel van eenen brief uit Aleppo van den 1sten juli.) In politieke daadzaken is Aleppo arm. Zijn staatkundige toestand is als die van geheel Syrië, even erbarmelijk, zoo als ik u dien in mijn' laatsten brief afscheide. De handel, vroeger reeds gering, wordt door het tol-tarief, dat hier over het geheel geen bijval vindt, nog meer gestoord. Even ongunstig werd de belasting op de levensmiddelen opgenomen, of met een' grimlach geweigerd. De wegen zijn in den hoogsten graad onveilig en men hoort allerwege van door Beduinen geplunderde reizigers en karavanen. De vrede tusschen de *Aueosi* en *Hanudi* (welke laatste wegens eenen bloedigen twist met de eersten in vijandschap verkeerden, en, te zwak om zich zelve te verdedigen, onder de muren van Aleppo vlugten en hier door den pacha goed opgenomen werden) werd door tusschenkomst van den Engelschen consul alhier niet geld en goede woorden gesloten. Eveneens heeft *Zacharias-pacha* met zijne 6000 Arnauten den opstand in *Orfa* gedeprut. *Diarbekir* daarentegen is nog altijd oproerig en vooral hebben de Christenen aldaar veel daarvan te lijden. Ook de Libanon is nog niet rustig; het schijnt dat dezelfs bewoners volstrekt onafhankelijk van de Porte willen zijn. In de vorige maand zijn twee Engelsche stoombooten te *Billio* (in de nabijheid van *Biradschik*) aangekomen; men zegt dat zij verscheidene maanden van *Basc* tot op die plaats onder weg waren. De pest moet in *Homo* en *Hama* hevig woeden; hier zijn wij tot nog toe bevrijd gebleven. Men spreekt hier van groote voorbereidingen van *Mehemed-Ali* in *El-Arisch* hetgeen, naar mijn oordeel, wat te vroeg is; want hoewel hij hier eenen grooten aanhang heeft, zoo zijn de fouten, welke de Turksche regering dagelijks begaat, nog niet zoo groot, zijne terugkomst voor wenschelijk te houden, welk laatste, indien de toestand der dingen nog langer zoo voortduurt, zonder twijfel geschieden zal.

ABYSSINIË.

(Uit de *Bombay Times* van 12 juli.) Met de stoomboot *Auckland* hebben wij eenige berigten over de belangrijke Britsche zending naar *Schoa* in *Abyssinië*. Nadat kapitein *Harris* en zijne reisgenooten zich in *Adon* van eenige reisbenoodigheden hadden voorzien, scheepten zij zich aan boord van den *Euphraat* weder in en namen 17 soldaten der bezetting, meest artilleristen, als bescherming mede. In *Jedjoera* werd het gezantschap met eene vleijende onderscheiding ontvangen. En had geene betere keus kunnen gedaan worden dan van zulke mannen als kapitein *Harris*, kapitein *Graham*, luitenant *Horton* en Dr. *Kirk* en wij zien den uitslag hunner reis met verlangen te gemoot. Het was inderdaad hoogtijd de intriges der Franschen in dat land tegen te werken. De Engelsche zendingen, de voorloopers van het tegenwoordige gezantschap, werden door de Franschen uit een gedeelte van *Abyssinië* verdreven, en, naar het schijnt, voornamelijk door de kunstgrepen van den ouderen *d'Abbadie*, die zich daarop zeer moet beroemen. Intusschen heeft de *Nemesis* hen reeds ingehaald, en hoewel het misschien niet goed was, dat kapitein *Haines* den gebroeders *d'Abbadie* den overtocht in eene publieke stoomboot weigerde; zoo heeft hij misschien toch zijne instructies gehad, dezen Franschen op hunnen weg naar *Schoa* hinderpalen in den weg te leggen. De oudste moet een ware *Proteus* zijn: nu een gepochelaar, waarzegger, magnetiseur, tovenaer, dan weder een ijverende jesuit, daarbij echter altijd een hoogst kortswijlige borst en in doortraptheid een *Talleyrand* gelijk. De gebroeders *d'Abbadie* waren overigens naar *Hodeida* vertrokken, om vandaar naar *Frankrijk* terug te keeren.

ZWITSERLAND.

Waad, Yverdun. Eene ijsselijke daad is laatstleden maandag in *Ruejres*, in het district *Molondin*, aan het licht gekomen. Het lijk eener zwangere vrouw, welker handen en armen gekneveld waren en welker hoofd met eenen kogel doorboord was, werd in eene sloot gevonden. Men had haar nog vrijdags te voren in hare woning gezien.

DUITSCHLAND.

Braunschweig, 24 juli. De directeur van financiën v. *Amsberg* wordt morgen uit *Berlijn* hier terug verwacht. Zijne brieven luiden zeer bevredigend wat den loop der onderhandelingen wegens onze aansluiting aan het tolverbond betreft, en hij prijst de bereidwillige tegemoetkoming en inschikkelijkheid van Pruisen, waar het de omstandigheden maar veroorloven. Wezenlijke hinderpalen staan der definitieve aansluiting niet meer in den weg.

Mariënwerder, 27 juli. Er wordt reeds weder gesproken van eenen moord, die aan eenen grijsen katholieken geestelijke uit *Polen*, op Pruisisch grondgebied, nabij de grenzen, moet gepleegd zijn. Deze man had een onlangs gehouden kerkfeest in het klooster *Lonk* bij *Löbau* bezocht, en deze plaats met een huurrijtuig verlaten, om naar zijn kerspel in *Polen* terug te keeren; nabij de grens, op eene eenzame plaats, scheurde hem de voorman van den wagen, sloeg hem ter neder en beroofde hem daarna van al zijn geld, hetwelk in nagenoeg 80 thalers moet bestaan hebben, en meer dingen van waarde, die de geestelijke heer bij zich droeg. De volgens de meening van den moordenaar gedood kwam van de hevige slaauwte, waarin hij gelegen had, bij, waggelde met moeite naar het naastbij gelegen dorp, gaf den gepleegden aanslag aan, en stierf. Of men den moordenaar gekregen heeft, wordt niet berigt; dezelve is denkelijk uit *Polen* geweest en daarheen ook ontvlugt.

§ **Wiesbade, 7 aug.** Niettegenstaande het aanhoudende regenweder zijn de *Taunusbäden* zeer druk bezocht. Met moeite kan men alhier, gelijk ook te *Ems* en zelfs in het vervelende *Schwalbach*, kamers krijgen. Het allerliefste *Ems* is levendiger dan ooit. Eene menigte vorstelijke personen zetten het luister bij. Ofschoon de koning van *Hannover* er dezer dagen met den prins van *Solms* aangekomen is, blijft altoos de bevallige koningin van *Griekenland*, met hare schoonooigige hofdame, de dochter van den beroemden *marco mozzaaris*, de meest opgemerkte en aangezaamste verschijning. Van verre reeds onderscheidt men het Grieksche meisje aan hare roode muts en nederhangende haren, het eenige waarin zij op de wandeling de nationale dragt, bewaart. Al de vorstelijke personen leven er zeer eenvoudig, zijn zeer minzaam en verlangen volstrekt geene eerbewijzen. — Overigens wordt er te *Ems* en *Wiesbade* goede zorg gedragen voor het vermaak der badgasten. Behalve de *Koertaal*, die er steeds openstaat en waar schier den ganschen dag bank wordt gehouden, zijn er des avonds concerten, bals, en, te *Wiesbade*, ook Duitsche opera. Wat er aangaande de tafel en de bedden in deze streken gezegd wordt, is onjuist opzigtens de eerste logementen. Te *Ems* en *Wiesbade* zijn dezelve voortreffelijk. Het *Hôtel d'Angleterre*, het *Hôtel de Russie* in de eerstgenoemde plaats, en inzonderheid het *Hôtel des Quatre Saisons* alhier, waar men ten 4 ure eene uitmuntende tafel heeft, laten niets te wenschen. Goedkoop is het er zeker niet; doch, waar kosten gemak en weelde geen geld? En wat eindelijk de zindelijkheid betreft, deze heeft hier in de eerste hotels zeker niet minder dan in de Nederlandsche logementen.

OOSTENRIJK.

Weenen, 31 juli. In den nacht van eergisteren om 1 uur vertrok H. K. H. de hertogin van Berry eensklaps naar Kirchberg. Eene estafette was van daar aangekomen met het bericht dat de hertog van Bordeaux op de jagt een ongeluk bekomen en zijn been gebroken. H. K. H. deelde dit bericht der keizerlijke familie mede, en vertrok oogenblikkelijk naar Kirchberg, van waar zij binnen eenige dagen weder terug verwacht wordt. — De zoon van den maarschalk Victor, de markies Belluna, is uit Frankrijk te Kirchberg aangekomen.

(Oberd. Z.)

ENGELAND.

Londen, 7 aug. Uit eene aanschrijving, door den minister Russel aan vele leden van het Huis der Gemeenten gericht, meende men stellig te mogen besluiten, dat het parlement den 19den dezer geopend zou worden, om alsdan onverwijld tot behandeling van zaken over te gaan. Desniettegenstaande vindt men vele lieden welke nog aan een uitstel gekooven, en zeggen dat zulks door de tegenwoordige ministers verlangd wordt, in de hoop dat middelerwijl, en dus nog gedurende hun bestuur, een mannelijke erfgenaam van den troon geboren zal worden. De bevalling van H. M. wordt echter eerst na de helft van oktober te gemoet gezien.

Een der lerache leden van het parlement zal, zoo vroeg mogelijk in de aanstaande zitting, het verzoek inbrengen dat het Lagerhuis in comitè over den staat van Ierland beraadslage, en naauwkeurige berichten inwinnen omtrent de gewelddadigheden, die bij de jongste verkiezingen in onderscheidene graafschappen plaats hebben gegrepen, ten einde middelen, ter voorkoming daarvan, bij volgende soortgelijke gelegenheden, te beramen.

— De Torybladen voeren onderling geschil over de belofte, welke door sir R. Peel aan den tegenwoordigen voorzitter van het Lagerhuis, den heer Shaw Lefevre, gedaan moet zijn, dat hij zorgen zal hem op nieuw tot die waardigheid benoemd te krijgen. De hevigste der genoemde bladen keuren zulks af, omdat de spreker tot de Whigpartij behoort, terwijl de meer gematigde het als een bewijs der onpartijdigheid van den vermoedelijken aanstaanden eersten minister roemen. Gelijke strijd wordt onder de Tories over de maatregelen gevoerd, welke het nieuwe kabinet te nemen heeft. Sommigen willen geene verandering in de thans van kracht zijnde inkomende regten; anderen verlangen daarentegen, vooral in het belang der kwijnende fabrieken, dat zij beduidend worden verminderd.

— Een der punten, waarop alle bladen der behoudende partij vereenigd aandringen, is de verandering der wet op het armwezen, die van hare invoering af zoo grooten tegenstand heeft ondervonden, zoowel omdat zij niet aan haar oogmerk schijnt te beantwoorden, als omdat men haar met de voorschriften der menscheijkheid in strijd acht.

— Brieven van de Kaap de Goede Hoop, tot 1 juni, behelzen een donker tafereel van de verwoestingen, in het district van Grahamstown door vreeselijke zwermen van sprinkhanen aangerigt, sommige van welke, in huone vlugt, vijf of zes Engelsche mijlen lengte op een vierde mijls breedte besloegen, terwijl de uitgestrektheid van grond, door deze geduchte plaag bezocht, op negentig duizend vierkante Engelsche mijlen berekend werd.

— Alhier ziet het eerste deel van eene geschiedenis van Nederland, in de Engelsche taal, het licht, door den heer Davies. Die schrijver vangt aan met te zeggen: » Er is schier geene natie, wier geschiedenis zoo min begrepen, of zoo algemeen veronachtzaamd is als de Nederlandsche, en geene misschien, welke meer de overwegingen van ieder nadenkende verdient. » De Times zegt omtrent deze geschiedenis, dat zij die is van een welberaden volk, worstelende tegen alle mogelijke tegenheden, deszelfs grond aan eene vijandige natuur ontrukkende, oorlog voerende zoowel tegen menscheijke als fysieke magten. De geschiedenis van Nederland ontrolt een schouwtooneel, vervolgt dat blad, dat ongemeene belangstelling gaande maakt, als de kampplaats vertoonende, waarop een gedachte strijd voor godsdienstvrijheid werd gestreden, en waarop eene natie, uit nijvere burgers bestaande, sterk door haar geloof, het magtigste volk der wereld weêrstand, een volk, geschraagd door grondige oorlogskunst en geene middelen ontziende om het werk der geweldenarij te bevorderen. Ofschoon Nederland thans van dat hoogstandpunt is gedaald, waarop het weleer in de wereld stond, zal hetzelfde immer in herinnering blijven als de bakermat van godsdienstvrijheid, als een gedenkstuk van der menschen vijt en vastbeslotenheid, om het land, dat zij betraden, uit het midden der wateren te voorschijn te roepen.

De heer Davies neemt niet de taak van een wijsgeerig historieschrijver, maar die van een' gemoedelijk verzamelaar van gebeurtenissen op-zich, en toont reeds in dit eerste deel, dat hij de rijke, hem te dienste staande bouwstoffen, wel weet te gebruiken.

FRANKRIJK.

Parijs, 8 aug. In den *Moniteur* leest men: De ontwapening der nationale garde gaat in Toulouse zonder de minste moeite en in de grootste orde voort. Een groot aantal geweren zijn door de nationale gardes zelven aan de mairie ingeleverd geworden.

— Gisteren hebben verscheiden chefs der voornaamste bankiershuizen van Parijs eene bijeenkomst gehouden, zoo men meende te weten om zich te verstaan, ten einde aan den heer Humann nieuwe, meer voordeelige, aanbiedingen ter realisering zijner geldleening te doen.

— De afloop van het dagblad *L'Utilitaire* te Toulouse, is, op bevel der regering, voorloopig geschorst. De gérant van het dagblad *L'Aspic* is mede in hechtenis genomen.

— De berichten uit Madrid, van 1 aug. zijn onbelangrijk. De officiële concans bevat nog niet het protest der ex-regentes, maar wel eene redenering daarover en besluit met dat stuk toe te schrijven aan de inblazingen der vijanden van het vaderland.

BELGIE.

Brussel, 8 aug. Gelijk dit te voorzien was, weiden dezen morgen al de dagbladen, elk naar zijne bijzondere inzigten, uit, over de aftreding van den heer de Muelenaere. De ministeriële dagbladen bieden hulde aan het karakter van dien staatsman en vergeven hem zijne aftreding, omdat, zeggen zij, hij weder te vinden zal zijn, telkens wanneer het minste gevaar te vreezen is. Maar de dagbladen der oppositie voeren eene allers strengste taal. Zij tasten het gansche ministerie met bijzondere vinnigheid aan. Zij beschuldigen de ministers, in de plaats getreden te zijn van hunne voorgangers, die de sympathie des lands bezaten, terwijl zij op geene zoodanige sympathie rekenen konden. In de aftreding van den minister van binnenlandsche zaken zien gemelde dagbladen het duidelijke bewijs, dat er volstrekt geene eensgezindheid in het kabinet bestaat. Inzonderheid heeft de oppositie het gemunt op den nieuwen minister van binnenlandsche zaken, den heer Camille de Brieux, ex-garde-du-corps, die zijn vaderland verloochend had om *Kapel X* te dienen, een even onhandig, diplomaat als onbekwaam financier. Ook de heer *Notomb* wordt daarbij geenszins gespaard en men drijft den spot met hem, dat hij zich door den heer de Brieux eene portefeuille heeft laten ontnemen, waarvan het bezit, naar men meent te weten, altijd het voorwerp zijner vurigste wenschen is geweest. Met één woord, de oppositie ziet in het gebeurde het zekerste bewijs, dat het ministerie zeer spoedig zal uiteengaan.

Binnenlandsche berigten.

's Gravenhage, 8 aug. Z. Exc. de minister van binnenlandsche zaken heeft de heeren gouverneurs der provinciën uitgenoodigd, de gemeentebesturen te verzoeken, om wel te willen nagaan en spoedig aan hem mede te deelen: 1°. in hoe vele steden en gemeenten hunner provincie de middelen tot ondersteuning der huiszittende armen uitsluitend bestaan in de kerkelijke armbesturen of diaconiën, zonder dat zich daarin burgerlijke of algemeene armbesturen bevinden; 2°. in hoe vele steden en gemeenten er, behalve zoodanige kerkelijke armbesturen of diaconiën, ook burgerlijke of algemeene armbesturen aanwezig zijn, en 3°. indien ook dit geval zich voordoet, in hoe vele steden en gemeenten uitsluitend burgerlijke of algemeene armbesturen, en geene kerkelijke armbesturen of diaconiën bestaan. Voorts zou het den minister aangenaam zijn, een exemplaar of afschrift te ontvangen der van het openbaar gezag uitgegane bepalingen, welke in hunne provincie vóór 1795 in werking waren, tot regeling van het onderstands-domicilie der behoeftigen, en van de verplichtingen der diaconiën en andere armbesturen tot ondersteuning daarvan. Indien daarin, vóór het tijdvak tusschen 1795 en 1813, veranderingen mogten gemaakt zijn, dan zou Z. Exc. ook gaarne van de toen geveert hebbende voorschriften ten deze een exemplaar of afschrift bekomen.

— Mistress Fry heeft gisteren onderscheidene afscheidsbezoeken, onder anderen bij Z. Exc. den minister van binnenlandsche zaken, afgelegd.

ARNHEM, 8 augustus.

Naar wij vernemen, zou het niet onwaarschijnlijk wezen, dat de graaf van RECHTERES VAN APPELTON eerlang tot gouverneur van Gelderland benoemd wierd; er moet evenwel ook sprake zijn van den graaf van RAEDWYCK, het lid van onze gedeputeerde staten.

Arnhem, 10 aug. Alhier is de verhooging der huurwaarde, 1°. grondslag der personeele belasting, aan de orde van den dag. Of dezelve wel algemeen geredelijk zal plaats hebben is niet te onderstellen. Onder onze groote landeigenaren ten minste schijnt de wijze, waarop deze verhoogde heffing uitgeschreven is, weinig bijval te vinden, daar men verneemt, dat, onder meerderen in dezen omtrek, ook de Heer van Doorwerth zich met dezelve niet heeft kunnen vereenigen.

Mengelwerk.

Redeneringen van NICOLAAS MACHIAVELLI over de tien eerste boeken van TITUS LIVIUS (1).

BOEK II.

Inleiding.

Steeds roemen de menschen, maar niet immer met verstand, den ouden tijd; steeds wraken zij den tegenwoordigen, en zoo ver gaat hunne partijdigheid voor het verledene, dat zij niet slechts de jaren verheffen, hun uit de overleveringen van schrijvers bekend, maar ook diegenen, welke zij, oud van dagen, in hunne jeugd hebben gezien. En wanneer hun gevoelen faalt, gelijk meestal het geval is, kreude ik mij overtuigd, dat verscheidene redenen hiervan oorzaak zijn. Voor eerst, geloof ik, komt men van de oude zaken niet de geheele waarheid; gewoonlijk is hetgeen die tijden tot schande strekken zou, verzwegen; en hetgeen hun eer aandoet, vergroot en versiert. Want de meeste schrijvers dienen dergelike de fortuin der overwinnaars, dat zij, om hunne overwinningen luister bij te zetten, niet alleen hetgeen zij roemrijks verrigt hebben, verheffen, maar ook de daden der vijanden aanmerkelijk optooijen: zoodat hij, die naderhand in een der twee landen het licht ziet, hetzij in het zegerivende, hetzij in het overwonnen, zich met reden verwondert over de vroegere mannen en de vorige tijden, en gedwongen is, hen hoogstens te prijzen en te bewinnen. Vervolgens, daar de menschen of uit vrees of uit afgunst haten, houden twee voorname bronnen van haat ten aanzien der verledene zaken op: vermits dezelve u niet kunnen krenken noch reden van afgunst geven (2). Maar het tegendeel heeft plaats met zaken, welke men belijft en ziet. Deze liggen onopgemerkt voor u; en daar gij er dus, benevens het goede, ook veel in ziet, hetwelk u mishaaft, zijt gij genoodzaakt, ze ver beneden de oude te stellen: alhoewel, inderdaad, de tegenwoordige veel meer lof en roem verdienen mogten, dan de verledene. Ik spreek niet van kunsten en wetenschappen, die zoo blijkbaar zijn, dat de jaren haar weinig meer lof kunnen aanbrengeu of ontnemen, dan zij in wezenlijkheid verdienen; maar ik spreek van de handelingen en de zeden der menschen, waaromtrent de bewijzen geenszins zoo duidelijk spreken.

Niet altijd evenwel dwaalt men in die gewoonte van roemen en afkeuren; somwijlen moet men de waarheid treffen. Want vermits de menscheijke zaken steeds in beweging zijn, stijgen of dalen zij (3). Laat eene stad of een land door eenen uitmuntenden man voor het maatschappelijk leven gevormd zijn, en ten gevolge van het beleid diens stichtors een tijd lang bij voortdruiging vooruitgaan, — die dan in zoodanigen staat de oude tijden aan de nieuwere voortrekt, bedriegt zich; en zijne dwaling is het gevolg van hetgeen ik boven gezegd heb. Maar zij, welke in dien staat leven, als hij, zijn top punt bereikt hebbende, achteruit gaat, en dan het verledene terug wenschen, dwaalen niet.

Al dat bloeijen en vervallen nagaande, besloot ik, dat de wereld ten allen tijde even rijk of even arm was:

(1) Van het Eerste Boek dier Redeneringen, handelende over onderwerpen van inwendig staatsbestuur, is door Mr. ROEST VAN LIMBURG, in 1836, eene vertaling uitgegeven. Het Tweede Boek, handelende over uitbreiding des gebieds naar buiten, scheen ons even zeer nadere bekendheid bij ons publiek te verdienen. Gevolgelyk stellen wij ons voor, er onze lezers eene vertaling van aan te bieden. VVaarschijnlijk echter zal zulks, om andere stof van meer dadelijk belang, als ook om stukjes van bloote verpoozingslectuur niet achter te houden, dikwijls bij groote tusschenpozen geschieden.

(2) *Θύνη γὰρ τὰς ἐὰν πρὸς τὸν ἀντίπαλον τὸ δὲ μὴ ἰσοδοῦν ἀναταραχίαν εἰναι τὴν τῆς ἀντιπάλου. ΤΙΤΟΥΣ Β. 45.*

(3) »But there is a point of depression, as well as of exaltation, from which human affairs naturally return in a contrary direction, and beyond which they seldom pass either in their advancement or decline.» HUME, *Hist. of Engl. ch. 23.*

HOOFDSTUK I.

Waarom, aan het beleid of aan de fortuin, had Rome hoofdzakelijk zijn gebied te danken?

Velen, onder welke PLUTARCHUS, een zeer achtbaar schrijver, zijn van gevoelen, dat het Romeinsche volk, in het uitbreiden van zijn gebied, meer door de fortuin dan wel door beleid werd geholpen. Onder andere redenen, waarop hij zich grondt, wil hij uit de betuigingen van dit volk zelf bewijzen, dat het al zijne overwinningen aan de fortuin toeschreef, vermits het aan dezelve meer tempels oprichtte, dan aan eenige andere godheid. Ook LIVIUS schijnt dit gevoelen te deelen; want zelden spreekt hij hem een Romein van beleid, zonder er de fortuin bij te voegen. Ik evenwel kan mij met zoodanige meening niet vereenigen, en houd haar voor onverdedigbaar. Want, heeft men nimmer eene republiek Rome's grootheid zien evenaren, nooit zag men er eene zoo zeer als Rome tot uitbreiding ingorigt. De voortreffelijkheid zijner legers verschafte het gebied; en zijne handelwijze, benevens de instellingen door zijnen eersten welgever ingevoerd, deden het het verkregene behouden, gelijk later in onderscheidene redeneringen zal worden betoogd. Men zegt: dat de Romeinen nooit twee zeer zware oorlogen tegelijkertijd te voeren hadden, was geluk en geen beleid; want zij geraakten in geenen oorlog met de Latijnen, dan nadat zij de Samniten niet alleen hadden verslagen, maar ter hunner verdediging krijg voerden; zij bestreden de Toskaners (6) eerst, nadat zij de Latijnen onder het juk hadden, en de Samniten in herhaalde overwinningen bijna geheel waren ontzenuwd. Hadden twee dier magten, nog ongeknut zich vereenigd; zonder twijfel ware de ondergang der Romeinsche republiek er het gevolg van geweest. Doch, waarom zulks dan ook toe te schrijven zij, nooit had Rome twee zeer gevaarlijke oorlogen tevens; maar altijd scheen bij het opkomen van den tweeden de eerste op te houden, of uit den eersten de tweede te ontstaan. Dit blijkt uit de volgende hunner oorlogen; want daargelaten de krijgen, die Rome voerde, alvorens het door de Galliërs ingenomen werd, ziet men, dat terwijl het de Equen en Volscen bestreed, terwijl deze volken hunne volle magt bezaten; geen andere vijand zich opdeed. Toen dezen overwonnen waren, ontstond de krijg met de Samniten: en hoewel vóór deszelfs voleindiging de Latijnsche volken tegen Rome opstonden, waren nochtans, toen het tot de wapenen kwam, de Samniten met Rome verzoend, en hielp hun leger de Romeinen de Latijnsche vermetelheid bestraffen. Terstond daarop, wederom oorlog met Samnium. De krachten der Samniten in herhaalde nederlagen verbroken, ontstond de oorlog met de Toskaners; deze ten einde gebracht, grepen de Samniten op nieuw naar wapenen bij gelegenheid van den togt van PYNNUS in Italië. Nadat deze geslagen en in Griekenland teruggedreven was, begon men den eersten oorlog met Carthago; en nauwelijks was die geëindigd, of al de Galliërs van deze en gene zijde der Alpen spanden tegen Rome te zamen, en werden tusschen Popolonia en Pisa, waar ten huidige dage de toren van St. Vincent staat, op eene bloedige wijze gestuit. Na deze overwinning hadden de Romeinen, gedurende twintig jaren, geenen belangrijken oorlog; zij hadden slechts de Liguriërs en het overshot der Galliërs in Lombardij te bestrijden. Zoo duurde het tot aan den tweeden oorlog met Carthago, die zestien jaren lang Italië bezig hield. Deze met grooten roem ten einde gebracht, volgde de Macedonische krijg, daarop die met ASTIOCHUS en Azië. En toen Rome ook in dezen had gezoverd, was er in geheel de wereld vorst noch republiek, die, op zich zelve of met al de overigen vereenigd, de Romeinsche magt weerstaan kon. Maar alwie, vóór de laatste genoemde overwinning, de volgende vier oorlogen beschouwde, en de handelingen der Romeinen, zal er, gopaard met het geluk, zeer veel beleid en voorzichtigheid bemerken, zoo dat de reden van dat geluk ligt op te maken zijn zou. Want, men houde er zich van overtuigd, als een vorst of een volk zoo zeer in aanzien staat, dat elk naburig volk of vorst op zich zelve beschroomd is, den magtigen nabuur aan te vallen, en hem vrees, niemand hunner alsdan, tenzij gedwongen, hem aangrijpen zal; bij gevolg blijft het als het ware in de keus van dien magtige, met welken zijner naburen oorlog te voeren, en de anderen gerust te stellen. Dezen, deels uit vrees voor zijne magt, deels bedrogen door de deuntjes waarmede hij hen in slaapt zingt, laten zich licht bevredigen; terwijl de verder verwijderde magtigen, die geenen omgang met hem hebben, de zaak als afgelegen en hen niet aangaande beschouwen. Bij die dwaling volharden zij dan tot dat de brand hun nadert, welken, eenmaal daar zijnde, zij niet dan met hunne eigene krachten kunnen blusschen; iets, waartoe die krachten niet meer toereikend zijn, daar het vuur reeds te magtig gevonden is. Ik wil niet ophalen hoe de Samniten toezagen, dat de Romeinen de Volscen en Equen overwonnen; ook zal ik, om niet wijldloopig te zijn, niet lang bij de Carthagers verwijlen, die groote magt bezaten en in groot aanzien stonden, toen Rome de Samniten en de Toskaners bestreed, want reeds was het meester van geheel Afrika, van Sardinië en Sicilië, en een gedeelte van Spanje. Deze magt, en het verwijderd zijn van Rome, veroorzaakte dat zij er niet aan dachten dien staat aan te grijpen, en de Samniten en Toskaners te hulp te komen; integendeel, zij

(6) Gewoonlijk noemt MACHIAVELLI Etrurië Toskane, en de Etrusciers Toscaners.

deden hetgeen men gewoonlijk met onluikende staten doet, zij beschouwden Rome met genegenheid en zochten zijne vriendschap. En niet eerder zagen zij hunne dwaling in, dan toen de Romeinen, na al de volken, tusschen hen en Carthago gelogen, te hebben overwonnen, het Sicilië en Spanje begonnen te betwisten. Eveneens als met de Carthagers, ging het met de Galliërs; eveneens met PHILIPPUS van Macedonië; eveneens met ASTIOCHUS: elk hunner meende, terwijl de Romeinen met eenen anderen bezig waren, dat die andere hen overwinnen zou; en dat het daarna tijd zou zijn om aan vrede of oorlog te denken.

Ik geloof derhalve, dat de fortuin, die de Romeinen, in dit opzigt hadden, allen vorsten te beurt vallen zou, welke zich, gelijk de Romeinen, gedroegen, en met evenveel beleid handelden als zij. Het zou hier de plaats zijn, aan te toonen, hoe de Romeinen vreemde landen inkwamen, indien wij in ons werk over de vorstendommen (7) dit punt niet breedvoerig behandeld hadden. Alleenlijk wil ik hier in het voorbijgaan zeggen, dat zij in elk vreemd gewest eenen vriend bezaten, dien zij als ladder of poort gebruikten om er in te klimmen of in te gaan, of als middel om het te houden. Zoo kwamen zij, door middel der Campaniërs, in Samnium, der Camerters in Toskane, der Mamerters in Sicilië, der Sagunters in Spanje, van MASSISA in Afrika, der Eoliërs in Griekenland, van EUMENES en andere vorsten in Azië, der Massiliërs en Eduërs in Gallië. Nooit misten zij dusdanigen onderstand ter bevordering hunner ondernemingen, hetzij om landen te veroveren, hetzij om ze te houden. Volken, die dit voorbeeld volgen, zullen ondervinden dat zij minder geluk behoeven, dan andere, welke het verwaarloozen. En opdat iedereen zich overtuige, hoe veel meer de fortuin dan het beleid voor de Romeinen deed, ter uitbreiding hunner magt, — zullen wij in het volgende hoofdstuk nagaan, van hoedanigen aard de volken waren, met welke zij te kampen hadden, en hoe hardnekkig dezelve hunne vrijheid verdedigden.

HOOFDSTUK II.

Met welke volken de Romeinen te kampen hadden, en hoe hardnekkig die hunne vrijheid verdedigden.

Niets maakte het den Romeinen moeilijker, de omringende volken en een gedeelte der verwijderder landen ten onder te brengen, dan de zucht naar vrijheid, welke toenmaals vele natien bezield; zoo hardnekkig verdedigden zij die, dat zij nooit dan onder eene zeldzame kracht zouden hebben gebukt. Uit menig voorbeeld toch blijkt, hoe groote gevaren zij tartten, om dezelve te handhaven of te verkrijgen; hoe bloedige wraak zij oefenden aan dogenen, die ze hun hadden ontnomen. Geen wonder; de geschiedenis leert, wat dwingelandij aan volken en staten doet lijden! Terwijl er ten huidige dagen slechts één land (8) bestaat, waar men vrije staten vind, vond men oudtijds in alle landstrekken vele onafhankelijke volken. Toen waren in Italië, gerekend van de Alpen, die thans Toskane van Lombardij scheiden, tot van de zuidelijkste grens, vele vrije volken; als: de Toskaners, de Romeinen, de Samniten, en vele anderen. En nimmer ontmoet men melding van eenen koning, uitgezonderd die, welke te Rome regeerden, en PORSENA, koning van Toskane; omtrent het ophouden van wiens slam de geschiedenis som is; slechts bemerkt men, dat toen de Romeinen Veji belegerden, Toskane vrij was, en die vrijheid zoo zeer waardeerde, den naam van eenen vorst zoo zeer haatte, dat, als de Vejers ter hunner verdediger eenen koning in Veji hadden benoemd, en tegen Rome de Toskaners te hulp riepen, dezen, na lang beraad, besloten, geene hulp aan de Vejers te geven, zoo lang zij onder eenen koning leefden; zij oordeelden, het was onnoodig, het land te verdedigen dergenen; welke het reeds aan iemand hadden onderworpen. Gemakkelijk is het, te onderscheiden, van waar den volken die zucht naar vrijheid komt; immers, de ondervinding leert, dat staten nooit in gebied noch rijkdommen toenamen, tenzij vrijheid genietende. Het is iuderdad bewonderenswaardig, welke grootheid Athene gedurende de honderd jaren bereikte, nadat het zich van PISISTRATUS' overheersching bevrijd had. Maar bewonderenswaardig vooral is de voortgang van Rome, nadat het zijne koningen verdreef. Dit laat zich licht begrijpen, want niet het bijzonder, maar het algemeen voordeel maakt staten groot. En zonder twijfel wordt dit algemeen voordeel slechts in gemeenebesten beoogd; want alles, wat het staatsbelang vordert, laat zich er volvoeren; hoewel zulks dezen of genen burger nadeelig wezen mogt, degenen, wien het voordeelig is, zijn zoo talrijk, dat zij het doorzetten kunnen tegen de weinigen, welke het mogten willen verhinderen. Het tegendeel heeft plaats onder eenen vorst, vermits zijn voordeel meestal in strijd is met dat van den staat. Terstond derhalve als eene tiranny een burgerlijk bestuur vervangt, is het minste kwaad, hetwelk zulks den staat veroorzaakt, het niet meer toemen in magt of in rijkdommen; doch gewoonlijk, ja bijna immer, gaan dan de staten achteruit. Gesteld, het lot schoon er eenen deugnigen tiran, die door beleid en kracht van wapenen zijn gebied uitbreidde; geen voordeel hoegenaamd zou hieruit den staat toevloegen; want onder de burgers, welke hij overheerscht, kan hij er geene dappere en verdienstelijke beloonen, uit vrees van zo gevaarlijk te maken (9).

(7) Zie *De Vorst* van N. MACHIAVELLI, uit het Italiaansch vertaald en met eenige aantekeningen uitgegeven door Mr. ROEST VAN LIMBURG. Leiden, 1834. Hoofdst. III. en doorgaande.

(8) MACHIAVELLI bedoelt waarschijnlijk Duitschland.

(9) *Nec enim eminentes virtutes sectabatur.* TACIT. Ann. I, 89.

steeds dezelfde maat van goed en kwaad bevattende. Het kwade en het goede verhuisde slechts van land tot land, eveneens als in die aloude rijken de heerschappij afwisselde, met den wissel der zeden; maar de wereld bleef dezelfde. Daarin alleen bestond het onderscheid, dat zij, na hare krachten in Assyrië te hebben verzameld, ze naar Medië overbragt, vervolgens naar Perzië, en eindelijk naar Italië en in Rome. Volgde er op het Romeinsche rijk geen rijk van duur, waar de wereld hare kracht vereenigde, — men zag die in verscheidene volken verdeeld: als in het rijk der Franken, der Turken, dat van den sultan, en ten huidige dagen bij de volkeren van Duitschland; maar vooral bij die Sarracenen, welke zoo groote daden verrichtten, en zoo veel lands veroverden, nadat zij het Romeinsche rijk in het Oosten omvergeworpen hadden. In al die landen derhalve en bij die volken bestond, na den val der Romeinen, en bestaat gedeeltelijk nog geene geestkracht, naar welke men wenscht, en welke men met reden prijst. Die nu in genoemde landen leeft, en de verloopene jaren verheft boven de tegenwoordige, zou zich kunnen vergissen; maar die, in Italië of Griekenland geboren, in Italië geen Overbergische (4), in Griekenland geen Turk werd, heeft reden om zijne tijden te wraken en de vorige te zoemen: want in die was veel bewonderenswaardig; in deze is niets, dat ze van de uiterste ellende en schande vrijspreekt; geen onderhoud van godsdienst, van wetten, van krijgskunde; doch daarentegen overvloed van allerhande laagheid. En des te verfoeijelijker zijn die ondeugden, omdat men ze hoofdzakelijk vindt bij hen, die in regtbanken zotelen, aan iedereen bevelen geven, en aanspraak maken op vereering.

Maar om op ons onderwerp terug te komen; zeg ik, dat indien het oordeel der menschen bedrogen wordt aangaande de waardering van den nieuwsten tijd en den ouden, in die zaken, waarvan men ten gevolge des langen tijdverloops niet even juiste kennis hebben kan als van de tegenwoordige, — het oordeel der grijsaards zich niet zou moeten laten bedriegen in het beoordeelen der zaken van hunne jeugd en van hunnen onderdom, daar zij beiden evenzeer hebben gekend en gezien. Doch de menschen zijn niet in alle jaren hunns levens van hetzelfde gevoelen en dezelfde begeerten; deze veranderen, ofschoon de tijden niet veranderen, en daarom kunnen die tijden niet dezelfde schijnen aan menschen, die in hunnen onderdom andere begeerten, andere gevoelens, andere beschouwingen hebben, dan in hunne jeugd. Terwijl de mensch, onder wordende, krachten verliest, en daarentegen in verstand en voorzichtigheid toeneemt, kan het niet anders, of de zaken, welke hem in zijne jeugd dragelijk en goed schenen, moeten hem in zijnen onderdom onverdragelijk en slecht voorkomen; doch in stede van zulks dan aan zijn oordeel te wijten, wijt hij het aan de tijden (5). Hierbij voegt zich de onveranderlijkheid der menschelijke begeerten, welke de natuur het haken naar alles ingeeft, de fortuin het bereiken van weinig veroorlooft; waaruit ontevredenheid ontstaat en walg van hetgene, dat men bezit: dit doet den tegenwoordigen tijd hekelen, den verloopenen prijzen, en naar den toekomstigen verlangen, ofschoon er voor een noch ander reden zijn mogt.

Ik weet derhalve niet, of ik verdienen zal, dat men mij telle onder degenen, welke zich bedriegen; of men vinden zal, dat ik in mijne redeneringen de tijden der oude Romeinen te hoog prijze, en de onze te zeer laag. En waarlijk, indien de deugd, die toen regeerde, en de ondeugd, die tegenwoordig heerscht, niet blijkbaarder waren dan de zon, ik zou omzigtiger spreken, nit vrees van in de dwaling te vervallen, waarvan ik anderen beschuldig. Maar vermits de zaak zoo in het oog loopend is, dat iedereen ze ziet, zal ik onbeschroomd mijn gevoelen zeggen omtrent deze en gene tijden, opdat de jongelingen, welke mijne schriften lezen, deze kunnen vermijden, en zich voorbereiden om gene na te volgen, wanneer de fortuin er hun gelegenheid toe geven mogt. Immers, het is pligt, datgene, wat de wederbarstige fortuin u niet toeliet te verrigten, aan anderen te leeren; opdat, velen er toe bekwaam zijnde, een der door den hemel meer begunstigden het verrigten moge.

Na derhalve in de redeneringen des vorigen boeks gehandeld te hebben over hetgeen de Romeinen betrekkelijk het inwendig staatsbestuur deden, zal ik in dit tweede spreken over hetgeen Rome deed, ter uitbreiding van zijn gezag.

(4) *Oltromontano.*

(5) *Nec statim deterius esse, quod diversum est; vitio autem malignitatis humanae vetera semper in laude, praecentia in fastidio esse.* TACIT. (P) De Orator. 18.

Daarenboven kan hij zijne veroveringen niet onderwerpen noch tijnsbaar maken aan den staat, waarover hij tiran is; want dezen magt toe te voegen, brengt zijn belang niet mede; maar zijn belang vordert, dat hij zijne staten van elkander afzondere (10), en dat elke plaats en elk land slechts zijn gezag erkenne. Aldus baten hem alleen, niet het vaderland, zijne veroveringen. Die dit gevoelen met menige andere gronden bevestigd zien wil, leze XENOPHON'S verhandeling *Over de tiranny*. Geen wonder derhalve, dat de oude volken de tirannen zoo zeer haatten, en de vrijheid zoo hoog waardeerden. Een voorbeeld: toen HYACINTUS, de neef van NERON, te Syracuse gedood was, en de tijd van zijnen moord in zijn leger aankwam, werd het aanvankelijk oproerig en bedreigde zijne moordenaren; maar toen het in Syracuse de vrijheid hoorde uitroepen, bevredigde het zich, door dit woord bekoord, geheel, legde zijnen toorn tegen de tirannenmoordeis af, en raadpleegde, hoe men in dien staat een burgerlijk leven zou kunnen inrigten.

Ook is het geen wonder, dat volken eene bloedige wraak nemen aan hen, die zo van hunne vrijheid beroofden. Ik wil alleenlijk één voorbeeld uit Corcyra aanhalen; tijdens den Peloponnesischen oorlog, was Griekenland in twee partijen verdeeld, waarvan de eene de Athoners, de andere de Spartaners aanhing; zoodat van vele onder elkander oneenige staten een deel met Sparta een ander deel met Athene verbonden was. In Corcyra hadden de edelen de overhand bekomen en het volk van de vrijheid beroofd; door de Atheners geholpen, herkreeg de volkspartij de magt; nu werden al de edelen in eenen grooten kerker geworpen, waaruit men er, onder den schijn van zo naar verschillende plaatsen in ballingschap te zenden, telkens acht of tien te gelijk afhaalde, en wreedaardig ombragt. De nog in den kerker overgeblevenen, hiervan lucht bekomen hebbende, besloten dezen schandelijken dood op alle wijze af te keeren; zij wapenden zich met hetgeen hun in de handen viel, en betwisten den ingang aan degenen, die hen afhaalen wilden; het volk, op het ruimer toegeschooten, brak het dak van het gebouw af, en verplette de gangen onder de pinnen. Meer dergelijke gruwzaamheden vielen er in Griekenland voor; waaruit men bewaarheid ziet, dat de ontnomene vrijheid heviger wordt gewroken dan de aangerande.

Over de reden nadenkende, waarom in dien ouden tijd de volken meer aan de vrijheid hechtten, dan zij in den tegenwoordigen doen, meen ik die te moeten vinden in hetgeen thans de menschen zwakker maakt; dat is, in het verschil der tegenwoordige opvoeding van de vorige; voortvloeiende uit den verschillenden aard van onze godsdienst en die der ouden. Onze godsdienst namelijk wijst ons de waarheid en den waren weg, en doet ons wereldsche eer lager schatten; terwijl de heidenden, die dezelve hoogstens waardeerden en als het eerste goed beschouwden, geweldiger waren in hunne handelingen (11). Dit blijkt uit vele hunner gebruiken, te beginnen met het indruk makende hunner offers in vergelijking der onze, waarin men eene meer smaakvolle dan verbazende grootscheit bespeurt, maar niets wreedaards of krachtigs. Niet dat het hunnen plegtigheden een pracht of grootscheit ontbrak; maar steeds zwaren die in het bloed van talloze dieren: deze wreedaardige tooneelen maakten de menschen wreed. Daarbij zaligde de oude godsdienst slechts de bezitters van wereldschen roem, als veldheeren en vorsten (12) van republieken. Onze godsdienst prijst nederige en bespiegelende menschen, meer dan werkdadige. Zij hecht de hoogste waarde aan nederigheid, zelfverloochening, afstand van het aardsche: de heidensehe wilde grootheid van geest, kracht van ligchaam, en alles wat menschen moed inboezemen kan. Indien onze godsdienst moed vordert, het is meer, om te lijden, dan om te doen. Deze vaststellingen derhalve hebben, naar mijn oordeel, het menschedom verzwakt en aan schelmen ten prooi gegeven, welke er op hun gemak mede spelen kunnen; vermits men in het algemeen, ten einde den hemel te bekomen, meer bedacht is, zijne kreukingen te verdragen dan te wreken. Die verwijfheid des menschedoms zou ik nogtans niet zoo zeer aan den wil der Godheid toeschrijven, als wel aan de zwakheid der menschen, die onze godsdienst liever ten voordeele hunner vazigheid dan krachtontwikkeling uitleggen wilden. Want indien men zegt, hoe zij de verdediging en verheffing des Vaderlands toestaat, zal men er hare begeerte uit moeten besniten, dat wij het beminnen en eeren, en ons voorbereiden om het te kunnen verdedigen.

Gemelde opvoeding, derhalve, en valsche nitlegging zijn oorzaak, dat men thans niet zoo veel republieken meer ziet als vroeger, en dat de volkeren niet meer die zucht naar vrijheid bezitten, welke zij te voren bezaten; hoewel ik geloof, dat dit ook grootendeels geweten moet worden aan het Romeinsche rijk, hetwelk met zijne

(10) »Auf dasz nicht Seelen einander sich berühren, nicht in gleichen Gedanken sich zusammenfinden können, damit nicht die Uebereinstimmung der Gedanken eine Uebereinstimmung des Willens, und dieses eine Vereinigung der Kräfte wider die Macht der rechtlosen Willkür stifte.“ FEUERBACH, *Kleinen Schriften vermischten Inhalts*, I. 53.

(11) Eene der redenen, waarschijnlijk, waarom CONSTANTINUS de christelijke godsdienst bevorderde. Vergelijk GIBBON, *Decline and Fall of the Roman Empire*; ch. 20. »The passive and unresisting obedience, which bows under the yoke of authority, or even of oppression, must have appeared, in the eyes of an absolute monarch, the most conspicuous and useful of the evangelic virtues.“ Etc.

(12) Principi. MACHIAVELLI bezigt dit woord meermaalen in de betekenissen van hooftpersonen.

wapenen en zijn gezag alle republieken en burgermaatschappijen omverwierp. Ofschoon dit rijk naderhand uit één viel, konden de staten zich tot nog toe niet herstellen en een burgerlijk leven inrigten, uitgenomen in zeer weinige oorden van gezegd gebied. Wat hiervan echter zij, de Romeinen vonden in elk gedeelte der wereld eene zameuspanning van zeer krijgshaftige republieken, welke hare vrijheid ten hardnekkigste verdedigden: waaruit blijkt, dat het Rome, zonder eene zeldzame en uitnemende kracht, nooit zou gelukt zijn, dezelve te overwinnen. Bepalen wij ons bij het aanhalen der Samniten Volgens T. LIVIUS, waren zij zoo dapper, en zoo krachtig hunne wapenen, dat zij tot aan den Consul PAPIRUS CURSOR, zoon van den eersten PAPIRUS, de Romeinen weerstonden; dat is een tijdvak van 46 jaren lang; niettegenstaande zoo vele nederlagen, zoo vele verwoeste steden, zoo vele vervolgingen in hun land ondergaan. En alhoewel dat land, zoo rijk te voren in steden en menschen, toen bijna niet meer bewoond was, bestond er echter nog zooveel geest en zooveel kracht, dat het onoverwinbaar gebleven zijn zou, ware het door een ander volk dan de Romeinen aangevallen. Gemakkelijk valt het, te bemerken, waaraan die kracht, en waaraan onze zwakheid te wijten is; aan hunne vrijheid namelijk, en aan onze onderwerping. Want alle staten en landen, welke eene volkomen onafhankelijkheid genieten, maken buitengewone voortgangen. De bevolking neemt er toe, omdat de huwelijken er vrijer zijn, en wenschelijker; een ieder tocht gaarne kinderen, wanneer hij meent ze te kunnen voden, en niet vreest, dat hun hun erideel ontnomen worde; wanneer hij niet alleen weet, dat hij geene slaven leeft, maar vrije menschen, en dat wel menschen, die zich door verdienste verheffen kunnen. De rijkdommen, zoo wel de lichamelijke als onlichamelijke, blijven niet rofter; want een ieder wendt gaarne moeite aan, wanneer hij geloof, het verkregene ongestoord te zullen genieten. Men leggen zich de menschen omstrijd op hunne bijzondere en op de algemeene belangen toe, en heiden breiden zich verwonderlijk uit (13). Het tegendeel van dit alles heeft plaats in slaafsche landen: en des te meer blijven die achterlijk, als hunne slavernij harder is.

Van alle harde slavernijen, is die de hardste, welke men onder eene vreemde republiek lijdt: eenddeels, omdat zij duurzamer is en minder hoop overlaat; anderdeels omdat de republiek het veroverde ontzenuwen wil en verzwakken, ten einde zich zelve te versterken. Een vorst doet zulks niet: ten zij hij een Barbaar ware, een verwoester van landen, een vijand van het gezellige leven, gelijk de Oostersche vorsten. Maar indien hij de gewone menschelijke gevoelens bezit, bemint hij de hem onderhoorige landen even zeer, en laat hunne beschaving en bijna al hunne vorige instellingen. In dier voege gaan die landen, hoewel zich niet als vrije konnende uitbreiden, niet als slaafsche te gronde: ik spreek steeds van staten, welke door eenen vreemde overveldigd worden: van binnelandsehe overtuersching heb ik vroeger gehandeld.

Hij derhalve, die al het gezegde nagaat, zal zich niet verwonderen over de magt, welke de vrije Samniten bezaten, en over de zwakheid, waarin zij na hunne onderwerping vervielen. TITUS LIVIUS doet dit op verscheidene plaatsen uitkomen, maar vooral in den oorlog tegen HANNIBAL; als wanneer hij zegt, dat de Samniten, onderdrukt door een Romeinsch legioen, hetwelk zich te Noia bevond, gezanten aan HANNIBAL zonden, opdat hij hun te hulp kwame. In hunne aanspraak zeiden dezen, dat zij, die met hun eigen krijgsvolk en hunne eigene veldheeren honderd jaren lang de Romeinen hadden bestreden, en meermalen twee voltallige legers en twee Consuls hadden weerstaan, thans zoo diep gevallen waren, dat zij zich nauwelijks verdedigen konden tegen een klein Romeinsch legioen, hetwelk te Noia lag.

(13) Vergelijk *De Vorst in constitutionele staten*, door Mr. ROEST VAN LIMBURG. Al hetgeen MACHIAVELLI zegt omtrent de heilzame uitwerkselen der vrijheid, in republieken, is van toepassing in ware constitutionele staten.

Advertentiën.

VELP den 5den Augustus 1841. — Heden beviel zeer voorspoedig van eenen Zoon Vrouwe C. G. VAN DEN BERG, Geb. CAS-TENDIJK.

Heden trof ons een treurig verlies door het overlijden van onze geliefde Moeder, ANNA MARGARETHA REERINK, Weduwe van HENDRIK WILLEM BROUWER. Een spoedig toegenomen verval van krachten maakte, in den ouderdom van ruim 72 jaren, een einde aan haar voor ons zoo dierbaar leven.

ARnhem, den 7den Augustus 1841. Uit aller naam, H. BROUWER.

+++ De Notaris Mr. J. NIJHOFF zal, § op den 14den dezer, des avonds ten 6 ure, § in het Hof van Holland, te Arnhem, veilen en finaal aan den meestbiedenden verkoopen:

Eene WEIDE, in het Velperbroek, achter het dorp, den *Fobert-Kamp* genaamd; Kadaster, Sectie C. N. 98 en 99; groot 1 Bunder, 77 Roeden en 90 Ellen, Zuid den heer KETS, Noord de Wetering. Te aanvaarden den 24den December aanstane; bij den inzet met de hoogen gebragt tot f 66.

De Notaris Mr. THAAIJ, zal, op den 18den Augustus 1841, des avonds om 7 uren, in de Harmonie, te Arnhem, bij toeslag verkoopen:

Een HUIS op St. Petersplaats, en twee dito in de Langstraat; voorts eenige ZITPLAATSEN in de Grootte Kerk; allen te Arnhem.

+++ In eene zeer aangenaam gelegen Stad aan den Rijn, wordt UIT DE HANDE KOOP aangeboden, een HUIS met den zich daarin bevindende MANUFACTUUR-HANDEDEL, welke een vast bestaan oplevert. — Met gefrankeerde brieven, onder Letter X, adressere men zich bij den Boekdrukker C. A. THIEME, te Arnhem.

DILIGENCE-BERIGT.

De Ondergeteekende geeft mits deze aan het geëerde publiek te kennen, dat hij zijne bestaande Diligencedienst, tusschen Zutphen en Arnhem, met den 15den dezer maand geheel doet ophouden.

Zutphen den 8sten Augustus 1841.

A. LIJSEN.

* * J. C. VAN KESTEREN, Boekhandelaar te Amsterdam, heeft op heden uitgeven en alom verkrijgbaar gesteld:

- I. *Tafereelen uit het Fransche Hofleven, gedurende de jaren 1559—1821.* Een deel compleet met vignet f 2.40.
- II. J. VAN WANING BOLT. *Romantische Tafereelen.* Een deel compleet, met portret f 3.30.
- III. G. P. R. JAMES Esq. *De Partijganger.* Een verhaal uit de Godsdienst-oorlogen in Frankrijk. Een deel compleet, met vignet f 3.
- IV. G. L. H. MISPELLOM BEIJER, *LUIK*, in 1830. *Historisch Romantisch Tafereel uit de dagen der Belgische omwenteling.* Twee deelen compleet, met vignet f 5.50.
- V. *Het glas water, of de uitwerkingen en de bewegingen.* Blijspel in vijf bedrijven, naar het Fransch van E. SCRIBE, door C. ALEX VAN RAY. f 0.80.
- IV. *De Amsterdamsche stads-schouwburg in 1841.* f 0.25. *Bovengenoemde uitgever debiteert met succes:*
 - I. A. J. VAN LOON. *Tooneelen uit het strafregt.* 3 deelen compleet, met vignetten. f 8.25.
 - II. *De vrije Steenhouwers.* Een roman voor vrijmetselaars en geene vrijmetselaars. Een deel compleet met vignet. f 2.40.Bovenstaande werken zijn bijzonder geschikt voor Leesgezelschappen, enz.

* * Bij den Ondergeteekende, Boekverkooper, is het Prospectus, alsmede het eerste blad van het navolgende *Maandschrift*, in gr. 4o. verschenen:

DE TIJDGEBOOP. VERZAMELING VAN STUKKEN

BYSTREKKELIJK

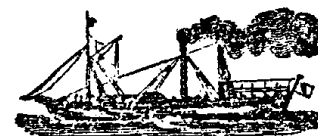
DEN TEGENWOORDIGEN TOESTAND DES VADERLANDS.

De inhoud van dit eerste blad bestaat uit de navolgende stukken.

- I. *Abdicatie van Willem I. Aanvaarding der regering door Willem II.*
 - II. *Lager onderwijs.*
 - III. *Het regt van gratie.*
 - IV. *Benoemingen.*
 - V. *Staat der bevolking op 1 januarij 1840.*
- Men zal door deze opgave met den inhoud van dit Maandschrift genoegzaam bekend worden, waardoor de Redactie het doel, dat zij zich voorstelt, zal trachten te bereiken. Het prospectus, de voorwaarden behelzende, waarop men op het Maandschrift zal kunnen intekenen, is, even als het eerste blad, alom verkrijgbaar gesteld. Het tweede blad zal niet dan aan de Intekenaars verzonden worden.

Amsterdam, den 8sten juli 1841.

JOHANNES MÜLLER.

STOOMJAGT STAD GORINCHEM, VARENDE TOSSCHEN

Gorinchem en Middelburg, EN OP ALLE DAAR TUSSCHEN GELEGEN PLAATSEN. Dagen en uren van vertrek, gedurende de maand AUGUSTUS 1841:

VAN GORINCHEM.

Vrijdag	den 13	's middags ten 12 ure.
Zondag	» 15	's morgens » 3 »
Dingsdag	» 17	» » 3½ »
Vrijdag	» 20	» » 5½ »
Zondag	» 22	» » 7½ »
Dingsdag	» 24	» » 9 »
Vrijdag	» 27	's middags » 12 »
Zondag	» 29	's morgens » 3 »
Dingsdag	» 31	» » 4 »

VAN MIDDELBURG.

Woensdag	den 11	's middags ten 5 ure.
Zaterdag	» 14	» » 8½ »
Maandag	» 16	» » 11½ »
Woensdag	» 18	's middags » 12 »
Zaterdag	» 21	's morgens » 7½ »
Maandag	» 23	» » 3½ »
Woensdag	» 25	» » 6 »
Zaterdag	» 28	» » 8 »
Maandag	» 30	» » 10 »

Te Arnhem, bij C. A. THIEME, Boekdrukker.